

LỄ HỘI TRUYỀN THỐNG NHẬT BẢN TRONG BỐI CẢNH HIỆN ĐẠI TRƯỜNG HỢP LỄ HỘI TENRYO, TỈNH ISHIKAWA, NHẬT BẢN

JAPANESE TRADITIONAL FESTIVAL IN MODERN LIFE ABOUT ISHIKAWA TENRYO FESTIVAL

Trần Minh Thùy Dương^{1*}¹Khoa Đông Phương học, Đại học Lạc Hồng, Việt Nam
Email: duongtran@lhu.edu.vn

TÓM TẮT: Bán đảo Noto – Nhật Bản được biết đến với lễ hội của những chiếc đèn lồng khổng lồ Kiriko (キリコ). Bên cạnh đó, nơi đây cũng để lại ấn tượng sâu sắc đối với du khách về sự bề thế của hai chiếc Dashi khổng lồ (曳山) trong “Lễ hội Kuroshima Tenryo” (黒島天領祭). Người dân Kuroshima rất tự hào về lễ hội long lẫy và hào hùng này, nhưng với tình trạng già hóa dân số, việc tổ chức lễ hội hoành tráng như xưa là điều khó khăn đối với người dân nơi đây. Bài viết với mục tiêu giới thiệu lễ hội “Kuroshima Tenryo” với tư cách là người đã được tham dự vào lễ hội, phân tích sự khó khăn trong việc tổ chức lễ hội và cách mà người dân nơi đây giải quyết những khó khăn đó.

TỪ KHOA: Lễ hội Kuroshima Tenryo, Lễ hội ở Kuroshima, Lễ hội Tenryo, Lễ hội Tenryo ở Kuroshima - Nhật Bản

ABSTRACT: Noto Peninsula - Japan is known for the festival of giant lanterns Kiriko (キリコ). Besides, this place also leaves a deep impression on visitors about the magnitude of the two giant Dashi (曳山) in the "Kuroshima Tenryo Festival" (黒島天領祭). The people of Kuroshima are very proud of this splendid and majestic festival, but with the aging population, it is difficult for the people to hold this grandiose festival. The article aims to introduce the “Kuroshima Tenryo” festival as the person who has been able to participate in the festival, analyzing the difficulty of organizing the festival and how the people here deal with those difficulties.

KEYWORDS: Kuroshima Tenryo Matsuri, Kuroshima Tenryo Festival, Matsuri in Kuroshima, Tenryo Matsuri, Tenryo Matsuri in Kuroshima - Japan

DẪN NHẬP

Khi nghiên cứu về lễ hội truyền thống của Nhật Bản trong bối cảnh hiện nay, người viết cho rằng có nhiều nguyên nhân tác động đến sự kế thừa cũng như phát huy các lễ hội truyền thống của Nhật Bản. Kuroshima Tenryo Matsuri (hay còn gọi là Lễ hội Kuroshima Tenryo) là một trong những lễ hội truyền thống của Nhật Bản mà người viết có cơ hội được tham gia và trải nghiệm với vai trò là một trong những người giúp sức cho lễ hội. Trong bài báo này, thông qua việc trình bày, tường thuật lại quá trình chuẩn bị lễ hội, người viết mong muốn đem đến cái nhìn toàn cảnh về lễ hội truyền thống của Nhật Bản, cụ thể là Lễ hội Kuroshima Tenryo, cũng như những khó khăn mà lễ hội đang gặp phải, cách mà Nhật Bản đang áp dụng để giải quyết những vấn đề khó khăn đó.

Vì đây là một lễ hội truyền thống của một vùng nhỏ thuộc tỉnh Ishikawa, nó không nổi tiếng và được nhiều người biết đến như “Lễ hội Gion” ở Kyoto, “Lễ hội Awa Odori” ở Tokushima, “Lễ hội Kanda” ở Tokyo, hay “Lễ hội Nebuta” ở Aomori, nên trong phạm vi nguồn tư liệu trong nước người viết mới chỉ tiếp cận được bài báo “Bảo tồn lễ hội truyền thống nhìn từ lễ hội Kuroshima Tenryo” của Thạc sĩ Đoàn Văn Luân, được đăng trên trang Tạp chí Thế giới Di sản ngày 31 tháng 7 năm 2019 [1]. Tác giả đã trình bày một cách khái quát về Lễ hội Kuroshima Tenryo, đồng thời cũng chỉ ra ba vấn đề chính trong việc bảo tồn lễ hội hiện nay. Trong quá trình nghiên cứu về “Lễ hội Kuroshima Tenryo”, người viết tham khảo chủ yếu là các nguồn tài liệu và ấn phẩm của Nhật Bản. Tiêu biểu trong số đó là cuốn “Nghiên cứu văn hóa thực địa trường Đại học Kanazawa số 5, Vùng Toge và Kuroshima của Monzen-

machi, Wajima-shi” (金沢大学フィールド文化学5輪島市門前町黒島・道下地区) (2009) do Phòng nghiên cứu văn hóa nhân loại, khoa Văn học, Đại học Kanazawa xuất bản [2]. Đây là ấn phẩm tập hợp các bài nghiên cứu thực địa của các sinh viên từ năm 2 trở lên của trường Đại học Kanazawa. Trong cuốn này có bài viết “Sự liên kết giữa Lễ hội Tenryo với vùng Kuroshima” (天領と黒島地区とのつながり) của tác giả Fukuda Ai (福田あい) [2; tr.79-92] trình bày khá cụ thể về lễ hội Kuroshima Tenryo. Tuy nhiên, lễ hội này được tác giả tường thuật lại thông qua video lễ hội được quay lại chứ tác giả không được tham gia trực tiếp. Mặt khác, liên quan đến lễ hội truyền thống của Nhật Bản, người viết còn tìm thấy nhiều ấn phẩm khác có trình bày sơ lược về lễ hội Nhật Bản, những dụng cụ được sử dụng trong lễ hội và những khái niệm chung về lễ hội truyền thống của Nhật Bản... như cuốn “Từ điển lễ hội” (祭りの事典) (2006) của tác giả Sato Kazuhiko (佐藤和彦) [3]; Cuốn “Lễ hội tỉnh Ishikawa” (祭礼行事・石川県) (1992) của tác giả Takahashi Hideo và tác giả Imamura Michio [4]; Cuốn “Cách tạo nên lễ hội và sự kiện” (祭りといイベントのつくり方) (1988) của tác giả Tsurumi Shunsuke và tác giả Kobayashi Kazuo (鶴見俊輔・小林和夫) [5].

Received: 09, 28, 2022

Accepted: 10, 11, 2022

*Corresponding: Trần Minh Thùy Dương

Email: duongtran@lhu.edu.vn

Bởi vì bài nghiên cứu này muốn thông qua lễ hội cụ thể để trình bày và phân tích sự thay đổi của lễ hội truyền thống Nhật Bản, những khó khăn của lễ hội truyền thống trong bối cảnh hiện nay nên bài viết chủ yếu sử dụng phương pháp lịch sử, phương pháp logic và phương pháp khảo sát thực địa. Phương pháp lịch sử giúp trình bày những sự kiện lịch sử đã xảy ra và tác động trực tiếp vào lễ hội. Phương pháp logic giúp phân tích bối cảnh của lễ hội, những vấn đề mà lễ hội đang gặp phải. Phương pháp khảo sát thực địa giúp nhìn nhận, quan sát trực tiếp lễ hội nhằm đưa ra những nhận định xác thực nhất.

1. MỘT SỐ KIẾN THỨC LIÊN QUAN

1.1 Tổng quan về Thành phố Wajima, thị trấn Monzenmachi, Kuroshima machi

Thành phố Wajima (輪島市 – Wajima-shi) nằm ở phía tây bắc bán đảo Noto. Đây là một thành phố với dân số khoảng 25.000 người [6], trong đó có khoảng 12.000 nam giới và gần 13.000 nữ giới với gần 12.000 hộ gia đình. Nơi đây được bao quanh bởi cây xanh tươi tốt và biển.

Wajima-shi nổi tiếng với nghề sơn mài. Có nhiều giả thuyết về nguồn gốc của sơn mài Wajima (輪島塗 – Wajimanuri), món đồ cổ nhất còn sót lại có từ thời Muromachi (室町時代 – Muromachi-jidai). Kỹ thuật sơn mài Wajima đã được hình thành và kế thừa qua nhiều năm. Điểm đặc biệt của sơn mài Wajima chính là: 1. Sử dụng gỗ tự nhiên. 2. Sử dụng sơn mài tự nhiên. 3. Sử dụng bột Wajima (một loại bột được làm bằng cách nướng đất tảo cát (珪藻土 – Keisoudo) của vùng Wajima).

Monzen-machi (門前町) là một thị trấn nằm ở phía tây của bán đảo Noto, tỉnh Ishikawa. Thị trấn này thuộc huyện Hosu (鳳珠郡 – Housugun) và được biết đến là thị trấn có ngôi chùa Soji của trường phái Soto (tông phái lớn nhất trong ba tông phái truyền thống của Thiên tông Nhật Bản – 曹洞宗大本山總持寺 – Soutoushuu-daihonkansoujiji) [7]

Monzen-machi được sáp nhập với thành phố Wajima vào ngày 1 tháng 2 năm 2006. Với sự hợp nhất này, khu vực thị trấn Monzen-machi của huyện Hosu trở thành thị trấn Monzen-machi của thành phố Wajima.

Kuroshima-machi (黒島町) nằm trên bờ biển xa hơn về phía nam tả ngạn sông Yatsuga. Từ năm 1872 (明治 5 – Meiji 5) đến 1954 (昭和 29 – Shouwa 29), Kuroshima-machi thực hiện quản lý làng độc lập với tên gọi Kuroshima-mura (làng Kuroshima), tới năm 1954 sáp nhập vào Monzen-machi, và sau đó vào năm 2006 (平成 18 – Heisei 18), khi Monzen-machi trở thành thị trấn của thành phố Wajima, thì Kuroshima-machi chính thức trở thành Kuroshima-machi, thị trấn Monzen-machi, thành phố Wajima.

Kuroshima-machi có những ngọn đồi phía sau, phía trước là bãi biển, những ngôi nhà được xây dựng trên sườn dốc và không có đất canh tác cố định. Đối diện với bãi biển đầy cát, một đê chắn sóng được xây dựng vào năm 1940 và một bãi đáp được xây dựng vào năm 1970 để nơi đây trở thành một cảng cá. Tuy nhiên, ngành công nghiệp đánh cá không phát triển, nên từ thời Edo, Kuroshima đã được hỗ trợ phát triển ngành vận tải biển như một nghề chính. Kuroshima-mura (làng Kuroshima) trở thành lãnh thổ của

Mạc phủ (幕府領 - Bakufu-ryou) từ năm 1684. Nhờ việc trở thành vùng đất được Mạc phủ cai trị, hoạt động kinh tế tự do hơn đã có thể thực hiện được, điều này dường như đã góp phần vào sự thịnh vượng của nơi đây. Từ thời Edo đến đầu thời Minh Trị, Kuroshima tự hào về sự thịnh vượng của mình với nhiều nhà bán buôn vận chuyển, và nhiều người đã trở thành thủy thủ [2].

Kuroshima-machi được chia thành bảy “Ku” (区 – quận) là Konohana-cho, Takami-cho, Honmachi, Minato-cho, Naka-cho, Hama-cho và Matsubara-cho. Ba “Ku” đầu tiên được nhóm lại thành “Kitade” (北出) hay còn gọi là “Kitamachi” (北町- bắc thị trấn), bốn “Ku” còn lại nhóm thành “Minamide” (南出) hay còn gọi là “Minamimachi” (南町 – nam thị trấn), hai nhóm này là 2 đơn vị trong lễ hội Kuroshima Tenryo và mỗi nhóm quản lý 1 chiếc Dashi (曳山) (Dashi là cỗ xe chở ban nhạc biểu diễn, kèn, trống của lễ hội).

Ngoài ra, Kuroshima-machi được chọn là khu bảo tồn các công trình truyền thống quan trọng (重要伝統的建造物群保存地区) vào tháng 6 năm 2009.

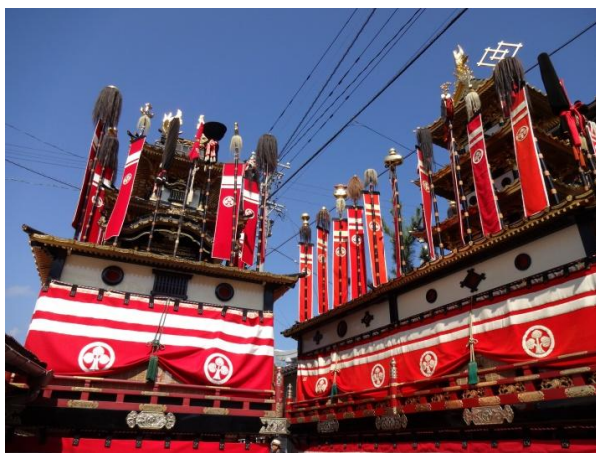
Wakamiya Hachiman là một đền thờ nằm ở trên đỉnh núi ở phía đông bắc trung tâm làng. Lễ hội Tenryou sẽ diễn ra bắt đầu từ đền thờ này.

1.2 Tên gọi Tenryou

Tenryo là tên gọi chung của lãnh thổ nằm dưới sự kiểm soát trực tiếp của Mạc phủ trong thời kỳ Edo, ngoài ra còn có nhiều tên gọi khác như “Lãnh thổ chịu sự kiểm soát trực tiếp của Mạc phủ” (幕府直轄領), “Lãnh thổ Mạc phủ Tokugawa” (徳川幕府領), “Vùng đất do Tokugawa chi phối” (徳川支配地), “Mạc phủ lĩnh” (幕府領), và “Mạc lĩnh” (幕領). Tất cả những cách gọi trên đều không phải là thuật ngữ lịch sử. Kể từ Genroku (元禄 1688 - 1704), đã có khoảng 4 triệu lãnh thổ trên toàn quốc nằm dưới sự kiểm soát trực tiếp của Mạc phủ. Các lãnh thổ nằm rải rác trên khắp Nhật Bản, dưới sự kiểm soát trực tiếp của Mạc phủ trong suốt thời kỳ Edo, ngoài đối tượng phải thu thuế đất hàng năm như là ruộng đất, thì những cảng biển quan trọng trong giao thông, thương mại, các mỏ chính, các khu rừng núi tạo ra các vật liệu xây dựng cung điện, lâu đài cũng được đưa vào và là nguồn tài chính chính của Mạc phủ Edo.

Vào thời Minh Trị, khu vực nằm dưới sự kiểm soát trực tiếp của Mạc phủ được gọi là “Tenryo” (天領). Khi khu vực nằm dưới sự kiểm soát trực tiếp của Mạc phủ được trả lại cho chính quyền Minh Trị sau khi Hokan Taisei hồi hương, nó bắt đầu được gọi là “Tenryo” (天領) là viết tắt của “Tenchou no goryo (Goryo)” (天朝の御料 (御領)) với ý nghĩa là “đồ của Thiên hoàng” [8]. Những năm gần đây có xu hướng gọi là “Tenryou” (幕領) thay vì “Tenryo” (天領). Sách giáo khoa lịch sử trên toàn quốc cũng đang đổi thành cách gọi “Tenryo” (幕領) [9].

Kuroshima trở thành “Tenryo” vào năm đầu tiên của Jokyō (貞享元年) (1684). Trong thời kỳ Mạc phủ cai trị, nơi đây trở thành vùng đất may mắn. Wakamiya Hachimangu được Mạc phủ tôn thờ như vị thần bảo vệ Biển Nhật Bản, và được ban cho huy hiệu có hình cây thực quý. Người ta nói rằng Lễ hội Kuroshima Tenryo đã được bắt đầu để kỷ niệm sự kiện nó trở thành “Tenryo” [2].

Hình 1: Huy hiệu cây thực quỳ trên Dashi của Kuroshima
Nguồn: Tác giả

2. LỄ HỘI KUROSHIMA TENRYO

2.1 Sơ lược về Lễ hội Kuroshima Tenryo

"Lễ hội Kuroshima Tenryo" được tổ chức vào ngày 17 và 18 tháng 8 sau lễ hội Obon tại Kuroshima-machi, thị trấn Monzen-machi, thành phố Wajima, tỉnh Ishikawa. Lễ hội Tenryo là lễ hội lớn nhất trong năm ở Kuroshima.

Không ai biết rõ khởi nguồn của lễ hội Tenryo này, chỉ biết là kiểu Mikoshi (神輿) và sư tử hai mặt Abare Shishi (あばれ獅子) được sử dụng trong lễ hội là do Banshoya Zenemon (番匠屋善右衛門) (Người đầu tiên kinh doanh vận tải biển ở Kuroshima) quyên góp và việc xây dựng đền thờ Wakamiya Hachiman (若宮八幡神社) cũng do Banshoya thực hiện. Từ thời Kyoho (享保年間) (1716) bắt đầu có đoàn diễu hành Yakkoburi Gyoretsu (奴振行列) trong lễ hội, đến năm Văn hóa (文化) (1804), Nabeya Jinbei đã tặng lễ hội một Dashi (曳山) hình con thuyền. Người ta cho rằng diện mạo lễ hội được thiết lập theo cách này vào khoảng năm Văn hóa (1804-1817).

Người ta cho rằng Chánh tế luân phiên của Sojiji đã đến từ Kuroshima. Ngài sẽ thay trang phục du hành sang chính phủ tại Moriokaya và tiến vào Sojiji với một đám rước trang trọng. Cư dân của Kuroshima đóng vai trò như những người phục dịch, vì vậy trẻ em được đóng giả để diễu hành tại Lễ hội Tenryo (子供奴振り). Sau sự kế vị của Chánh tế của Sojiji, một đoạn nhạc mừng được hát lên bắt đầu bằng tiếng gọi của đoàn diễu hành "Yoiana" 「ヨイヤナ～」.

Theo người dân địa phương, lễ hội này từng được gọi là "Lễ hội Kuroshima Gion" (黒島祇園祭), đến khoảng năm 1955 nó được gọi là "Lễ hội Tenryo" (天領祭). Lễ hội Tenryo đã được đăng ký là tài sản văn hóa dân gian phi vật thể ở thành phố Wajima.

2.2 Chuẩn bị cho Lễ hội Tenryo

Vào ngày 17 tháng 8 năm 2012, người viết tham gia Lễ hội Tenryo ở Kuroshima-machi, thị trấn Monzen-machi, Thành phố Wajima theo "Dự án Lễ hội Noto" của trường Đại học Kanazawa (金沢大学の能登の祭りプロジェクト). Gần 50 người đã tham gia vào nhóm tình nguyện của dự án này. Mọi người tập trung tại trung tâm cộng đồng Kuroshima-machi (コミュニティセンター) và chuẩn bị cho lễ hội.

Theo Fukuda Ai [2; tr.79-92] việc chuẩn bị cho lễ hội bắt đầu vào đầu tháng 8. Những người đứng đầu tổ chức lễ hội tiến hành một cuộc họp quyết định lịch trình lễ hội. Để

chuẩn bị cho lễ hội, vào khoảng ngày 13 tháng 8, đại diện đền thờ, trưởng của các "Ku" (区 – quận), cán bộ thủy thủ và tình nguyện viên tập trung tại đền thờ để lấy Mikoshi (Mikoshi là chiếc kiệu có hình dáng đền thờ. Theo quan niệm truyền thống của Nhật Bản thì các vị thần sẽ ngự trên chiếc kiệu Mikoshi này vào những dịp lễ hội và được dân chúng rước đi khắp phố phường) từ kho ra lau chùi và trang trí. Vào ngày 16, một ngày trước lễ hội, người dân Kuroshima dựng một cổng tạm thời (bằng gỗ và giấy shoji được dán trên toàn bộ bề mặt) ở bờ biển và một khu nhà tạm お仮屋 (Okariya), để đón các vị thần đến. Người dân ở Kitamachi (bắc thị trấn) và Minamimachi (nam thị trấn) hàng năm sẽ thay phiên nhau dựng cổng tạm thời này. Nhóm nào không dựng cổng năm đó thì sẽ đi dọn cỏ và chuẩn bị đường cho đoàn diễu hành.

Ngoài ra, tại Hiệp hội Bảo tồn Hikiyama Kitamachi và Minamimachi, những chiếc Dashi (từ giờ người viết sẽ gọi là Hikiyama cho đúng với tên gọi ở địa phương) được đưa ra khỏi kho và tiến hành cải tạo Hikiyama cũng như chế tác những con búp bê gắn trên Hikiyama. Các gia đình trong làng thì dọn dẹp và trang trí nhà cửa để đón các thần. Những nhà gần với đường mà Hikiyama đi qua sẽ bày biện mâm đón thần bao gồm rượu và gạo.

2.3 Ngày diễn ra lễ hội

Những người phục vụ cho lễ hội tập trung tại nhà văn hóa (公民館) và được phân công nhiệm vụ trong lễ hội, được phát quần áo lễ hội và băng tên. Nam giới được chia thành hai nhóm: một nhóm khiêng kiệu Mikoshi và một nhóm kéo Hikiyama. Nữ giới thì được phân công cầm cờ, trống, quạt và một nhóm sẽ khiêng Mikoshi của trẻ em.

Tập trung tại nhà văn hóa còn có những đứa trẻ với lớp trang điểm kỳ lạ trên khuôn mặt. Người ta nói rằng những đứa trẻ này sẽ tham gia đám rước của lễ hội (子供奴振り) (người viết đã đề cập ở mục 2.1)

Trong đám rước, trẻ em sẽ được hóa trang thành các nhân vật và đi thành hai hàng, trong đó ở trung tâm là một 旦那様 (Dannasama – ông chủ), 提灯 (Chouchin – đèn lồng), 鉄砲 (Teppou – súng), 挟箱 (Hasami bako – hành lý), 立傘 (Tategasa – lọng), 台傘 (Daigasa – ô, dù), 槍 (Yari – giáo), 長刀 (Naginata – kiếm), 小シャグマ (Koshaguma – shaguma nhỏ), 大シャグマ (Daishaguma – shaguma loại to) (Shaguma là 1 loại mũ đội đầu làm như 1 bộ tóc giả dài và có nhuộm màu, được giữ cố định bằng dây đeo cằm). Đi bên cạnh đám rước là những người phụ nữ (có thể là mẹ hoặc người nhà của đám trẻ) cầm quạt để quạt cho đám trẻ gọi là "Aogi Onnna" (あおぎ女).

Hình 2: Trẻ em được hóa trang để tham gia đám rước

Khoảng 10 giờ ngày 17, chiếc Hikiyama của Kitamachi được đưa ra khỏi Bảo tàng Tàu Kitamae và đội ở ngôi đền. Chiếc Hikiyama của Minamimachi rời bảo tàng vào khoảng 2 giờ chiều và đi đến đền thờ, hợp lại cùng với chiếc Hikiyama của Kitamachi.

Liên quan đến Hikiyama của Lễ hội Tenryo người ta giải thích như sau: Trong thời kỳ Edo, ở Kuroshima, tổ chức thủy thủ được chia thành Kitamachi và Minamimachi. Cùng với sự phát triển của làng, họ cạnh tranh với nhau và sự cạnh tranh này vẫn còn trong Lễ hội Tenryo. Những chiếc Hikiyama lộng lẫy với sơn mài Sowajima. Người ta nói rằng Hikiyama của Kitamachi được mô phỏng theo lâu đài Nagoya và của Minamimachi được mô phỏng theo lâu đài Osaka. Hikiyama của Kitamachi có tháp lâu đài hai tầng và trở thành Maeyama (前山 – ngọn núi phía trước), của Minamimachi có tháp lâu đài ba tầng và trở thành Ushiroyama (後山 – ngọn núi phía sau), phía trên có bức màn có huy hiệu thực quỳ, những con chim ruồi xếp ở hai bên trái và phải, một chiếc ô đứng, một ngọn giáo, một thanh kiếm dài và một Búp bê Kabuki ở phía trước... Những chiếc Hikiyama được điều khiển bằng sức của những người đàn ông khiến nó thay đổi hướng bằng một cây điều khiển hướng dài hơn 8 mét. Tay nghề làm những con búp bê Hikiyama và kỹ thuật quay Hikiyama vẫn đang được cạnh tranh giữa hai nhóm nam bắc, dẫn đến sự lôi cuốn của lễ hội. Trên Hikiyama có một không gian gọi là "Yagata", nơi những người phụ trách trồng, sáo, đàn shagiri, và chuông sẽ ngồi và biểu diễn. Người ta cũng cho những trẻ nhỏ ngồi trên Hikiyama và điều hành.

Vào lúc 14:30, phần lễ sẽ được tổ chức tại đền thờ Wakamiya Hachiman. Sau khi phần lễ kết thúc, các vị thần được cho là đã chuyển đến ngôi trên kiệu Mikoshi, Gohei (御幣 – tiền giấy dâng cho các vị thần) và Sakaki (cây được sử dụng trong nghi lễ của Thần đạo) được dâng lên phía trước của những chiếc Hikiyama để cầu nguyện cho hai ngày lễ hội diễn ra an toàn.

Khoảng 15h30, sư tử Abare Shishi (あばれ獅子) đến miếu. Sau tiếng hét của sư tử "Wakamiya Hachiman, Otachiya" (若宮八幡、御立ちや) vang lên trong ngôi đền, và đó như một tín hiệu, kiệu Mikoshi bắt đầu được nâng lên và đoàn diễu hành trẻ em bắt đầu xuất phát.

Khoảng 16h, đoàn rước sẽ đi qua 3 "Ku" (区 – quận) của Kitamachi. Phía trước đoàn rước là Mikoshi, theo sau là Mikoshi của trẻ em, tiếp đến là Sarutahiko (猿田彦 – thần dẫn đường), Kappa (河童 - Kappa là một loài thủy quái trong truyền thuyết của người Nhật), đoàn diễu hành trẻ em (子供奴振り行列), trống Tenryo, trống trẻ em, cung tên, còi, kiếm dài, các thiếu nữ trong đền thờ, Hikiyama ở Kitamachi là ngọn núi phía trước (前山), tiếp theo là Hikiyama ở Minamimachi là ngọn núi phía sau (後山).

Trong đám rước, khó nhất là vận hành Hikiyama. Những con hèm thì nhỏ hẹp mà những chiếc Hikiyama rất to và nặng nề. Để tiến về phía trước, Hikiyama được kéo bởi một sợi dây buộc vào phía trước, nhưng điều khó khăn nhất là khi đổi hướng. Các thanh niên dùng thanh gỗ "bánh lái" gắn vào đuôi xe được cho là có đường kính từ 30 đến 40 cm. Cần ít nhất tám người để vận hành thanh bánh lái này. Mọi người cùng hét lên để hợp sức xoay bánh lái. "Biển một lần! Se-no!" (= một lần quay ra phía biển!) " (海ひとつ! せーの!)" "Núi một lần! Se-no! " (= xoay một cái sang sườn núi!) (山ひとつ! せーの!)

Những chiếc Hikiyama không di chuyển quanh thị trấn như Mikoshi, mà về cơ bản chỉ thực hiện một chuyến đi vòng quanh một con phố chính. Vào ngày đầu tiên, nó đi thẳng đến phía bắc, sau đó quay trở lại Okariya. Vào ngày thứ hai, nó đi thẳng đến phía nam và quay trở lại Okariya.

Hình 3: Bánh xe của Hikiyama

Hình 4: Những thanh niên đang điều chỉnh hướng đi của Hikiyama

Nguồn: Tác giả

Đoàn diễu hành khi đi đến điểm dừng chân là ngọn núi Futagoyama (二子山) (vùng cuối cùng của Kitamachi) sẽ thực hiện lễ 北端祭 (Hokutansai). Lúc này Hikiyama sẽ thực hiện xoay hướng núi (山廻し), Hikiyama của Kitamachi khi đó trở thành ngọn núi sau (後山) và Hikiyama của Minamimachi lại trở thành ngọn núi trước (前山). Sau khi nghỉ ngơi khoảng một giờ, Mikoshi tiếp tục đi diễu hành Kitamachi một lần nữa và sau đó đi đến Okariya trên bờ biển và được đặt tại đây buổi tối. Sau đó, hành trình ngày đầu tiên kết thúc với giọng nói của Abare Shishi, "Wakamiya Hachiman, Oyasumi." (若宮八幡、御休み).

Khoảng 21h, một "Buổi lễ đêm" (夜の祭典) được tổ chức tại khu Okariya trong khi nhiều đèn lồng được thắp sáng. Vào cuối buổi lễ đêm, tiếng trống Tenryo vang lên, mọi người nhảy điệu múa Obon (盆踊り – Bon Odori). Tuy nhiên, hiện nay, số lượng vũ công ngày càng giảm cùng với sự già đi của dân số, điệu múa Bon không còn được biểu diễn.

Vào ngày thứ hai (ngày 18), lễ buổi sáng bắt đầu tại bãi biển lúc 9 giờ. Kết thúc buổi lễ, Hikiyama của Minamimachi sẽ đi quanh vùng Minamimachi. Vào khoảng 14:00, cùng với giọng nói của sư tử Abare, Mikoshi sẽ đi vòng quanh Minamimachi.

Khoảng 17h, khi đoàn diễu hành đi đến cuối vùng Minamimachi sẽ nghỉ ngơi một chút và thực hiện nghi thức của lễ "南端祭" (Nantansai). Lúc này Hikiyama cũng sẽ thực hiện xoay vòng hướng núi (山廻し). Lúc này Mikoshi khởi kiệu theo tín hiệu của Abare Shishi, đi lên trước Hikiyama của Kitamachi và Minamimachi, diễu hành qua các thị trấn Hamacho, Matsubara, Nakamachi,

Minatomachi và Honmachi, theo sau đó là các Hikiyama. Khi về đến đền Wakamiya Hachiman sẽ thực hiện nghi thức “Nhập trạch” (着幸祭). Abare Shishi hô vang “Ichinen ichinen Oosameya” (一年一年お納めや) “Wakamiya Hachiman Oyasumi” (若宮八幡御休み) và kết thúc lễ hội. Hikiyama của Minamimachi sẽ thực hiện xoay hướng núi một lần nữa và “chia tay” Hikiyama của Kitamachi. Khi lễ hội kết thúc, Kitamachi Hikiyama và Minamimachi Hikiyama sẽ được đặt trong Bảo tàng tàu Tenryo Kitamae (天領北前船資料館).

3. LỄ HỘI KUROSHIMA TENRYO TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY VÀ CÁC BIỆN PHÁP KHẮC PHỤC

Lễ hội Tenryo ở Kuroshima là niềm tự hào của người dân nơi đây. Họ cảm thấy mong chờ, háo hức mỗi khi gần đến lễ hội, thậm chí họ cảm thấy cô đơn đến trào nước mắt khi Lễ hội Tenryo kết thúc. Có thể thấy Lễ hội Tenryo chiếm hầu hết kỷ ức của cư dân Kuroshima. Kuroshima vốn thường là một thị trấn yên tĩnh, đột nhiên trở nên sống động trong Lễ hội Tenryo. Lễ hội làm thay đổi không khí của Kuroshima và là một sự kiện lớn đối với người dân Kuroshima.

Tuy nhiên, ngay cả nơi từng tự hào về sự thịnh vượng như Kuroshima, do ảnh hưởng của sự già hóa dân số, lễ hội Tenryo Kuroshima cũng phải đối mặt với những thách thức khó khăn khi thời thế thay đổi.

Theo thống kê của thành phố Wajima, dân số Kuroshima đang già đi và giảm sút, tổng số dân đã giảm đáng kể. Cụ thể, theo điều tra mới nhất ngày 01/4/2020, tổng dân số Kuroshima là: 304 người (142 nam, 162 nữ) (năm 2005: 453 người; năm 2010: 392 người); trong đó:

Bảng 1: Dân số Kuroshima theo giới và độ tuổi [10]

Độ tuổi	Tổng số	Nam	Nữ
0-9 tuổi	04	02	03
10-14 tuổi	01	0	01
15-19 tuổi	02	01	01
20-29 tuổi	04	03	01
30-49 tuổi	25	14	11
50-69 tuổi	60	29	31
70 tuổi trở lên	207	93	114

Lễ hội Tenryo vào năm 2001 đã phải hủy bỏ đoàn rước trẻ em “子供奴振り” vì lý do không đủ trẻ em tham gia diễu hành. Tháng 3 năm 2007, một trận động đất đã xảy ra ở Bán đảo Noto khiến cho Lễ hội Tenryo bị hoãn lại, nhưng vào năm 2008, với sự chờ mong của người dân Kuroshima, Lễ hội Tenryo đã được tổ chức.

Đối với mỗi người dân Kuroshima, Lễ hội Tenryo có vị trí vô cùng quan trọng, nhưng trong bối cảnh dân số đang già đi, người trẻ đi ra các thành phố lớn học tập, làm ăn và sinh sống, tỷ lệ sinh giảm như hiện nay, họ rất lo lắng nếu không thay đổi cách tổ chức lễ hội thì khoảng 10 năm nữa lễ hội sẽ biến mất. Vì vậy, họ đang cùng nhau nỗ lực, tìm mọi cách để có thể kế thừa và duy trì Lễ hội Tenryo truyền thống, thay đổi một số những quy định trong lễ hội để phù hợp với hoàn cảnh hiện tại. Ở đây, người viết muốn nêu ra một số vấn đề dẫn tới sự thay đổi lớn so với lễ hội trước đây và những biện pháp mà người dân Kuroshima đang áp dụng để giải quyết những vấn đề đó.

3.1 Thiếu trẻ em

1. Trước đây, đoàn rước trẻ em 子供奴振り chỉ có các bé trai từ lớp 3 - lớp 4 của trường tiểu học đến lớp 6 của trường trung học cơ sở đảm nhiệm vai trò này. Nhưng với tình hình hiện nay, các bé gái cũng được cho phép tham gia đoàn rước. Thậm chí, các bé trai ở vùng khác cũng được nhờ tham gia đoàn diễu hành này. Để luyện tập cho lễ hội Tenryo, trước đây trẻ em ở Kuroshima đã bắt đầu luyện tập kiểm thuật từ đầu tháng 8, nhưng bây giờ các bé chỉ luyện tập 4 đến 5 ngày trước lễ hội.

2. Abare Shishi là sản phẩm hàng năm chỉ có nam sinh từ năm hai trung học cơ sở trở lên ở Minamimachi phụ trách, phụ trách. Trong những năm gần đây, do tác động của tỷ lệ sinh giảm nên người lớn phải đảm nhiệm vai trò đó.

3.2 Dân số già, số lượng dân cư giảm sút

1. Trước đây, trước và sau lễ hội, các Hikiyama đều được tháo ra để bảo quản. tới lễ hội thì sẽ được lắp ráp. Việc tháo dỡ các Hikiyama cũng đã dừng lại do sự già đi của dân số. Hiện nay, các Hikiyama được lưu trữ trong bảo tàng ở trạng thái lắp ráp sẵn.

2. Cần có nhân lực để khiêng các Mikoshi, kéo Hikiyama, lực lượng mang cờ, trống... Trước đây, Mikoshi được khiêng đi diễu hành, nhưng hiện nay, do thiếu nhân lực nên Mikoshi được đặt trên xe và đẩy đi. Lực lượng kéo Hikiyama cũng không đủ nên phải nhờ người nơi khác đến hỗ trợ.

3. Trên Hikiyama có một không gian gọi là "Yagata", nơi những người phụ trách trống, sáo, đàn shagiri, và chuông sẽ ngồi và biểu diễn. Hiện nay do không có đủ người chơi nhạc, người ta dùng băng nhạc được thu sẵn để trên Hikiyama.

4. Trước đây, trong đêm lễ hội ngày 17, mọi người sẽ tập hợp lại bên bờ biển và nhảy Bon Odori. Tuy nhiên, hiện nay, số lượng vũ công ngày càng giảm cùng với sự già đi của dân số, Bon Odori không còn được biểu diễn.

5. Ngoài ra, trước đây phụ nữ không được chạm vào Hikiyama, nhưng tại Lễ hội Tenryo hiện tại, các cô gái cũng có thể chạm vào Hikiyama. Sự tham gia của phụ nữ là điều cần thiết để tiếp tục Lễ hội Tenryo ở Kuroshima.

6. Cùng với việc dân cư giảm sút dẫn đến sự đóng góp nhiều khoản chi phí cũng sẽ ít đi, ảnh hưởng tới việc tổ chức lễ hội.

3.3 Sự thay đổi trong ý thức của những người tham gia lễ hội

Ngày xưa, lễ hội giống như một nghĩa vụ. Nhiều thủy thủ ở Kuroshima đã nghỉ để được tham gia lễ hội càng nhiều càng tốt. Tuy nhiên, hiện nay, mặc dù Lễ hội Tenryo được tổ chức sau lễ Obon, nhưng có nhiều bạn trẻ đã không về tham dự lễ hội trong kỳ nghỉ Obon, hoặc có về thăm nhà nhưng chỉ tham quan lễ hội như là khách. Vì vậy sự tuyên truyền, giáo dục về lễ hội truyền thống cho lớp trẻ, những chế độ cũng như chính sách thu hút các bạn trẻ về làm việc, cống hiến cho quê hương đang là vấn đề mà Nhật Bản quan tâm.

Thật khó để tổ chức Lễ hội Tenryo trong tình hình hiện tại của Kuroshima, người dân Kuroshima vẫn tiếp tục nghĩ ra nhiều cách để giữ cho lễ hội tồn tại. Những biện pháp như: “Giảm hai ngày lễ hội xuống chỉ còn một ngày”; “Bao nhiêu năm tổ chức lễ hội một lần”; “Lễ hội sẽ chuyển sang thứ bảy và chủ nhật thay vì ngày 17,18”; “Giảm số người mang cờ” cũng đang được xem xét.

3.4 Dự án hỗ trợ các lễ hội truyền thống

Với những khó khăn đã nêu ở trên, trong những năm gần đây, rất khó để Ban điều hành lễ hội Tenryo và cư dân địa phương tổ chức lễ hội một mình. Vì vậy, để ủng hộ Lễ hội Tenryo, một dự án “Chuyến tham quan tình nguyện của sinh viên” (学生ボランティアツアー) đã được thực hiện. Đây là dự án kết hợp giữa phía địa phương tìm kiếm sức mạnh trẻ và phía trường đại học tìm kiếm lĩnh vực học tập cộng đồng. Hiện tại, trường đang cai tổ chức Tour du lịch lễ hội Kuroshima Tenryo là Đại học Kanazawa, và được dẫn dắt bởi Giáo sư Fumio Uno, một phóng viên báo chí và giảng dạy lý thuyết truyền thông. Dự án được phát triển với sự hợp tác của chính quyền địa phương của Bán đảo Noto (Thành phố Washima, Thành phố Zhushu, Thị trấn Anami, Thị trấn Noto) và đã thu hút được sự tham gia của rất nhiều sinh viên tình nguyện đến từ các trường đại học thuộc tỉnh Ishikawa. Năm 2012, khi người viết tham gia thì dự án này còn được biết với tên gọi là “Dự án Lễ hội Noto” của trường Đại học Kanazawa (金沢大学の能登の祭りプロジェクト)

Các sinh viên tham gia không chỉ được miễn phí ăn, ở, được tham gia lễ hội, mà còn được nghe giảng về lịch sử lễ hội và văn hóa của thành phố, giúp sinh viên có thể trải nghiệm hai ngày lễ hội một cách ý nghĩa. Người viết nhận thấy việc kết hợp giữa địa phương và nhà trường là một cách hay, vừa giúp sinh viên có môi trường học tập thực tế, được trải nghiệm và hiểu hơn về lễ hội truyền thống, vừa giải quyết được vấn đề nhân lực của lễ hội.

4. KẾT LUẬN

Hiện nay vấn đề già hóa dân số, giảm tỷ lệ sinh ở Nhật Bản không còn là vấn đề của riêng vùng nào hay riêng lễ hội nào nữa, mà đã trở thành vấn đề chung của cả Nhật Bản. Ảnh hưởng của sự già hóa dân số khiến cho nhiều lễ hội truyền thống Nhật Bản gặp bế tắc, có khi không thể tổ chức, dẫn đến mất đi hoặc đi vào quên lãng. Đó là sự nuối tiếc cho không chỉ người dân của vùng có lễ hội đó mà là sự nuối tiếc của nền văn hóa lễ hội truyền thống.

Để tránh có những nuối tiếc ấy, các lễ hội truyền thống của Nhật Bản đã có sự điều chỉnh cho phù hợp với thời đại

mà không làm mất đi ý nghĩa của nó. Nhật Bản cũng đã quan tâm hơn tới việc giáo dục cho lớp trẻ ý thức giữ gìn, kế thừa và phát huy lễ hội truyền thống thông qua các dự án kết hợp giữa địa phương và trường học, tạo điều kiện, môi trường cho lớp trẻ tự tham gia, tự trải nghiệm và tự cảm nhận được ý nghĩa của lễ hội truyền thống. Những dự án như vậy đã bước đầu giúp cho lớp trẻ tiếp cận và trải nghiệm văn hóa truyền thống, tạo môi trường học tập và vui chơi bổ ích cho các bạn trẻ, đồng thời giải quyết được bài toán khó về vấn đề nhân lực trong lễ hội. Nếu những dự án như vậy được nhân rộng, người viết tin rằng lễ hội truyền thống của Nhật Bản sẽ không bị mai một mà còn có thể được kế thừa và phát huy mạnh mẽ hơn nữa.

5. TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguồn Thế giới di sản: <http://thegoidisan.vn/vi> (Ngày truy cập: 19/4/2021)
- [2] Phòng nghiên cứu văn hóa nhân loại, khoa Văn học, Đại học Kanazawa, *Nghiên cứu văn hóa thực địa trường Đại học Kanazawa số 5, Vùng Toge và Kuroshima của Monzen-machi, Wajima-shi*, Phòng nghiên cứu văn hóa nhân loại, khoa Văn học, Đại học Kanazawa, 2009, tr. 79—92, tr. 5
- [3] Sato Kazuhiko, *Từ điển lễ hội*, NXB Kabushikikaisha Forest, 2006, tr.455—457
- [4] Takahashi Hideo, Imamura Michio, *Lễ hội tỉnh Ishikawa*, NXB Kabushikikaisha OuFuusha, 1992, tr.66—75
- [5] Tsurumi Shunsuke, Kobayashi Kazuo, *Cách tạo nên lễ hội và sự kiện*, NXB Kabushikikaisha Shoubunsha, 1988, tr.17
- [6] Theo số liệu thống kê vào ngày 1/4/2021 trên trang chủ của thành phố Wajima: <https://www.city.wajima.ishikawa.jp/> (Ngày truy cập: 21/4/2021)
- [7] Nguồn Wikimedia: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Main_Page (ngày truy cập 21/4/2021)
- [8] Nguồn Goo 辞書: <https://www.goo.ne.jp/> (Ngày truy cập: 21/4/2021)
- [9] Nguồn Wikimedia: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Main_Page (Ngày truy cập: 21/4/2021)
- [10] Nguồn: Trang chủ của thành phố Wajima: <https://www.city.wajima.ishikawa.jp/> (Ngày cập nhật: 21/2/2021)